

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра глобальної економіки

ЗАТВЕРДЖЕНО
Економічний факультет
«13» червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНА І ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА»**

Галузь знань	<u>G «Інженерія, виробництво та будівництво»</u>
Спеціальність	<u>G18 «Архітектура та будівництво»</u>
Освітня програма:	<u>Геодезія та землеустрій</u>
Факультет	<u>Землевпорядкування</u>
Розробники:	<u>професор кафедри глобальної економіки,</u> <u>д.е.н., проф. Кваша С. М.,</u> <u>доцент кафедри глобальної економіки,</u> <u>к.е.н. доц. Герасименко Н.А.</u>

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни

«Аграрна та земельна політика» як навчальна дисципліна дає можливість опанувати методичні та методологічні основи управління земельними ресурсами, планування та реалізації аграрних заходів, аналізу нормативно-правової бази, оцінки ефективності державної підтримки аграрного сектора, а також впровадження інноваційних підходів для сталого розвитку сільського господарства і сільських територій..

Вивчення навчальної дисципліни «Аграрна та земельна політика» сприятиме формуванню у слухачів глибокого розуміння принципів та механізмів державного регулювання аграрного сектору, розвитку навичок аналізу та оцінки земельних і аграрних реформ, підвищенню обізнаності про сучасні тенденції та виклики в аграрній та земельній політиці, а також здатності розробляти та впроваджувати ефективні стратегії для забезпечення сталого розвитку сільського господарства і раціонального використання земельних ресурсів.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	G «Інженерія, виробництво та будівництво»	
Спеціальність	G18 “Архітектура та будівництво”	
Освітня програма	Геодезія та землеустрій	
Освітній ступінь	Магістр	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов’язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсова робота	-	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	
Семестр	2	
Лекційні заняття	15 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	6 год.
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	90 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	2 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета – оволодіння теоретичними та методологічними основами формування та реалізації аграрної та земельної політики держави, вміннями оцінювати їх ефективність та обґрунтовувати вибір тих чи інших заходів державного регулювання.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК) Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою або у процесі навчання, що передбачає застосування теоретичних знань та методів геодезичних, фотограмметричних, геоінформаційних, картографічних технологій і систем та кадастру і оцінки нерухомості.

загальні компетентності (ЗК): Загальні компетентності магістра геодезії та землеустрою – здатності до реалізації навчальних та соціальних завдань:

ЗК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

фахові (спеціальні) компетентності (ФК): Спеціальні (фахові) компетентності магістра геодезії та землеустрою – здатності до реалізації професійних обов'язків за видами професійних робіт:

СК02. Здатність критично осмислювати сучасні проблеми і перспективні напрями розвитку геодезії та землеустрою та суміжних галузей знань.

СК03. Здатність ефективно застосовувати теорії принципи та технології математики, природничих технічних, соціальних, економічних наук при розв'язанні комплексних задач геодезії та землеустрою.

СК04. Здатність здійснювати пошук необхідної інформації, обирати і застосовувати сучасні методи обробки, аналізу, оцінювання та оприлюднення даних, зокрема геопросторових, та метаданих при розв'язанні комплексних задач геодезії та землеустрою.

СК10. Здатність планувати і виконувати топографо геодезичні та землепорядні роботи при розв'язанні завдань економіки землекористування, реалізації земельної та аграрної політики для покращення якості життя людей.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН01. Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері геодезії та землеустрою, достатні для проведення досліджень і здійснення інновацій.

ПРН02. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з питань професійної діяльності, досліджень та інновацій у сфері геодезії та землеустрою.

ПРН03. Приймати ефективні рішення щодо розв'язання завдань прикладного, дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері геодезії та землеустрою, аналізувати альтернативи, будувати прогнози, оцінювати ризики, зокрема в умовах неповної та/або суперечливої інформації та неоднозначних вимог.

ПРН12. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері геодезії та землеустрою до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПРН14. Критично осмислювати сучасні проблеми і перспективні напрями розвитку геодезії та землеустрою, дотичні міждисциплінарні проблеми.

ПРН15. Вміти комерціалізовувати інновації у топографо-геодезичній діяльності та землеустрою при розв'язанні завдань економіки землекористування, реалізації земельної та аграрної політики.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	ти жн і	у сь о го	у тому числі					у сь о го	у тому числі				
			л	п	л а б	ін д	с.р.		л	п	ла б	інд	с.р.
Модуль 1. Теоретичні засади аграрної та земельної політики													
Тема 1. Суть та цілі аграрної та земельної політики держави.	1-2	15	2	2			11	2	1				
Тема 2. Заходи реалізації аграрної та земельної політики	3-4	15	2	2			11	1	1	1			
Тема 3 Земельні ресурси, їх значення для розвитку аграрної політики	5-6	15	2	2			11	1		1			
Тема 4 Аграрна та земельна політика окремих іноземних країн та їх блоків (США-ЄС).	7-8	16	2	2			12		1	1			
Разом за змістовим модулем 1	61		8	8			45	6	3	3			
Модуль 2. Особливості формування та основні напрями аграрної та земельної політики України													
Тема 5. Основні напрями аграрної політики в Україні.	9-10	14	2	2			10	2	1	1			
Тема 6. Реформування земельних відносин в Україні.	11-12	14	2	2			10	2	1	1			
Тема 7. Регулювання основних аграрних ринків в Україні та ринку землі	13-14	14	2	2			10	2	1	1			
Тема 8. Вплив європейської інтеграції на аграрну та земельну політику України	15-16	17	1	1			15						
Разом за змістовим модулем 2	59		7	7			45	6	3	3			
Усього годин	120		15	15			90	12	6	6			

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Суть та цілі аграрної та земельної політики держави.	2
2.	Заходи реалізації аграрної та земельної політики	2
3.	Земельні ресурси, їх значення для розвитку аграрної політики	2
4.	Аграрна та земельна політика окремих іноземних країн та їх блоків (США-ЄС).	2
5.	Основні напрями аграрної політики в Україні.	2
6.	Реформування земельних відносин в Україні.	2
7.	Регулювання основних аграрних ринків в Україні та ринку землі	2
8.	Вплив європейської інтеграції на аграрну та земельну політику України	1
Разом		15

4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Суть та цілі аграрної та земельної політики держави	2
2	Заходи реалізації аграрної та земельної політики	2
3	Земельні ресурси, їх значення для розвитку аграрної політики	2
4	Аграрна та земельна політика окремих іноземних країн та їх блоків (США-ЄС)..	2
5	Основні напрями аграрної політики в Україні.	2
6	Реформування земельних відносин в Україні.	2
7	Регулювання основних аграрних ринків в Україні та ринку землі	2
8	Вплив європейської інтеграції на аграрну та земельну політику України	1
Разом		15

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Самостійна робота 1. Теоретичні засади аграрної та земельної політики	45
2	Самостійна робота 2. Особливості формування та основні напрями аграрної та земельної політики України	45
Разом		90

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист курсової роботи;
- захисти практичних робіт;
- екзамен.

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;

- метод практико-орієнтованого навчання;
- метод перевернутого класу, змішаного навчання;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної роботи

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Теоретичні засади аграрної та земельної політики		
Лекція 1.	ПРН 1, 2, 3, 12, 14, 15 Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері геодезії та землеустрою, достатні для проведення досліджень і здійснення інновацій.	-
Практична робота 1.	Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з питань професійної діяльності, досліджень та інновацій у сфері геодезії та землеустрою.	10
Лекція 2.	Приймати ефективні рішення щодо розв'язання завдань прикладного, дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері геодезії та землеустрою, аналізувати альтернативи, будувати прогнози, оцінювати ризики, зокрема в умовах неповної та/або суперечливої інформації та неоднозначних вимог.	-
Практична робота 2.	Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері геодезії та землеустрою до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	15
Лекція 3.	Критично осмислювати сучасні проблеми і перспективні напрями розвитку геодезії та землеустрою, дотичні міждисциплінарні проблеми.	-
Практична робота 3.	Вміти комерціалізовувати інновації у топографо-геодезичній діяльності та землеустрою при розв'язанні завдань економіки землекористування, реалізації земельної та аграрної політики.	10
Лекція 4.		-
Практична робота 4.		15
Самостійна робота 1.		20
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Особливості формування та основні напрями аграрної та земельної політики України		
Лекція 5.	ПРН 1, 2, 3, 12, 14, 15 Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері геодезії та землеустрою, достатні для проведення досліджень і здійснення інновацій.	-
Практична робота 5.	Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з питань професійної діяльності, досліджень та інновацій у сфері геодезії та землеустрою.	15
Лекція 6.	Приймати ефективні рішення щодо розв'язання завдань прикладного, дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері геодезії та землеустрою, аналізувати альтернативи, будувати прогнози, оцінювати ризики, зокрема в умовах неповної та/або суперечливої інформації та неоднозначних вимог.	-
Практична робота 6.	Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері геодезії та землеустрою до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	10
Лекція 7.		-
Практична робота 7.		10
Лекція 8.		-
Практична робота 8.		15
Самостійна робота 2.		20

	Критично осмислювати сучасні проблеми і перспективні напрями розвитку геодезії та землеустрою, дотичні міждисциплінарні проблеми. Вміти комерціалізовувати інновації у топографо-геодезичній діяльності та землеустрою при розв'язанні завдань економіки землекористування, реалізації земельної та аграрної політики.	
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1+M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Залік		30
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{залік}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний)
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу.
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням з деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=714>)
- Кваша С. М., Діброва А. Д., Нів'євський О. В., Мартишев П. А. Аграрна політика: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Київ: НУБіП України, 2022. 316 с.
- Конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- Трофімцева О.В., Жемойда О.В. Українсько-англійський словник з аграрної політики. Україно-німецький агрополітичний діалог, 2015.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Агакерімова Р. Вплив війни в Україні на національну та глобальну продовольчу безпеку. Економіка та суспільство. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53>.
2. Кваша, С. М., Діброва, А. Д., Жемойда, О. В. Аграрна політика: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018.
3. Шубравська О. В. Земельна політика в Україні: сучасні виклики та перспективи. Київ: Інститут аграрної економіки, 2020. 290 с.
4. Лазебник В. Г. Аграрна реформа в Україні: теорія і практика. Харків: ХНАУ, 2021. 270 с.
5. Саблук П. Т., Малік М. Й., Месель-Веселяк В. Я. Аграрна політика України: стан та перспективи. Київ: ННЦ ІАЕ, 2019. 320 с.

6. Павленко А. Ф. Земельні відносини та аграрна політика: сучасні виклики. Київ: НАН України, 2020. 290 с.
7. Кучеренко В. В. Реформування аграрного сектору: досвід та перспективи. Київ: Інститут аграрної економіки, 2021. 310 с.
8. Дем'янчук О. С. Ринок землі в Україні: проблеми та перспективи. Харків: ХНАУ, 2022. 270 с.
9. Лісовенко, О. М., & Рябченко, Л. Г. Аграрна політика України: теоретико-методологічні засади і практичні аспекти. Київ: Інститут аграрної економіки, 2020.
10. Мироненко, О. В. Правове регулювання земельних відносин в Україні. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023.
11. Проблеми реалізації державної аграрної політики у сфері сільськогосподарського землекористування | Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право (uzhnu.edu.ua)
12. Dolton-Thornton, N. Viewpoint: How should policy respond to land abandonment in Europe? Land Use Policy, 2021, 102, 105269. URL: Viewpoint: How should policy respond to land abandonment in Europe? - ScienceDirect
13. Kamil, M. The Policy Processes of Agricultural Land Protection for Sustainable Food Sovereignty. Proceedings of the 1st International Conference on Environmental Governance, 2020. URL: The Policy Processes of Agricultural Land Protection for Sustainable Food Sovereignty - EUDL
14. Нова Спільна аграрна політика Європейського Союзу як цільовий орієнтир трансформації земельного законодавства України | Bratinova | Землеустрій, кадастр і моніторинг земель (nubip.edu.ua)
15. Perevozova, I., Prodius, Y., Selinnyi, M., Lobza, A., & Pikulina, N. Improving the efficiency of land use in the agricultural sector of Ukraine. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2022, 949, 012044. URL: Improving the efficiency of land use in the agricultural sector of Ukraine - IOPscience
16. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO). Офіційний вебсайт: <https://www.fao.org/>
17. Світовий банк (World Bank). Офіційний вебсайт: <https://www.worldbank.org/>
18. Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (IFAD). Офіційний вебсайт: <https://www.ifad.org/>
19. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). Офіційний вебсайт: <https://www.oecd.org/agriculture/>
20. Міжнародна організація праці (ILO). Офіційний вебсайт: <https://www.ilo.org/>
21. Європейська комісія – Сільське господарство та розвиток сільських районів. Офіційний вебсайт: <https://ec.europa.eu/agriculture>.
22. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: монографія //за ред. проф. Т. О. Зінчук. К: «Центр учбової літератури», 2019. 494 с
23. Аграрний сектор України: наслідки війни та перспективи відновлення. DLF attorneys-at-law. URL: <https://dlf.ua/en/ukraine-s-agricultural-sector-the-war-impact-and-recovery-prospects>.
24. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>.
25. Вдовенко Л. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
26. Діброва А. Д., Крилов Я. О., Діброва Л. В., Діброва М. А. *Регулювання ринку зерна України в умовах глобальних викликів*: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2020. 160 с

27. Електронна бібліотека НУБіП України. <https://nubip.edu.ua/node/17325>.
28. Жураковська Л. А. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектора України в умовах воєнного стану. К.: НІСД, 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/az_agrarnyi-sector30112023.pdf
29. Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінниця, ВНАУ, 2020. 307 с.
30. Коритний О. (2021). Особливості аграрної політики ЄС: можливості для України. *Науковий вісник Полісся*, (2(21), 52–56. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-52-56](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-52-56)
31. Лотиш О. Роль України на світовому ринку зерна: виклики і загрози. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-56>.
32. Матвеев М. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. 2023. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>.
33. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Economy and Society*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.
34. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf.
35. Офіційний сайт Верховної Ради України. <http://rada.gov.ua>.
36. Офіційний сайт Державної служби статистики України. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
37. Офіційний сайт Інформаційного агентства АПК-інформ. <https://www.apk-inform.com>.
38. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. <http://www.kmu.gov.ua/control>.
39. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. <https://minagro.gov.ua>.
40. Офіційний сайт Міністерства економіки України. <https://www.me.gov.ua>.
41. Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США. <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>.
42. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. <https://www.mof.gov.ua/uk>.
43. Офіційний сайт Німецько-українського агрополітичного діалогу. <https://www.apd-ukraine.de>.
44. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва і розвитку. www.oecd.org.
45. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. <http://wto.org>.
46. Офіційний сайт Сільськогосподарської та продовольчої організації ООН. http://www.fao.org/index_en.htm.
47. Про аграрні ноти: Закон України від 22.02.2024 р. № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>.
48. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
49. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>.
50. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#Text>.
51. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
52. Русан В., Жураковська Л. Ключові виклики для аграрного сектору та основні завдання державної аграрної політики на 2025 рік. К.: НІСД, 2025. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/az_agrarna_politika_210325.pdf.

53. Старікова Л. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства). ГО Аграрний союз України. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1891/files/CAP_2023_03_17_08_01_05_308554.pdf.
54. Anderson K. (2016). *Agricultural Trade, Policy Reforms, and Global Food Security*. New York: Palgrave Macmillan US. URL: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-46925-0>.
55. Barral S, Detang-Dessendre C (2023). Reforming the Common Agricultural Policy (2023–2027): multidisciplinary views. *Rev Agric Food Environ Stud* 104(1):47–50. <https://doi.org/10.1007/s41130-023-00191-9>
56. OECD (2022). The impacts and policy implications of Russia’s aggression against Ukraine on agricultural markets. <https://www.oecd.org/ukrainehub/policy-responses/the-impacts-and-policy-implications-of-russia-s-aggression-against-ukraine-on-agricultural-markets-0030a4cd/#biblio-d1e804>.
57. Teixeira da Silva J., Koblianska I., Kucher A. Agricultural production in Ukraine: An insight into the impact of the Russo-Ukrainian war on local, regional and global food security. *Journal of Agricultural Sciences, Belgrade*. 2023. Vol. 68, no. 2. P. 121–140. URL: <https://doi.org/10.2298/jas2302121t>.
58. The impact of Russia-Ukraine conflict on global food security / F. Lin et al. *Global Food Security*. 2023. Vol. 36. P. 100661. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2022.100661>.
59. The Russia-Ukraine war decreases food affordability but could reduce global greenhouse gas emissions / H. van Meijl et al. *Communications Earth & Environment*. 2024. Vol. 5, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1038/s43247-024-01208-x>
60. Vincent H. Smith, Ed., Joseph W. Glauber, Ed., Barry K. Goodwin, Ed. (2018). *Agricultural Policy in disarray*. American Enterprise Institute. 298 P.
61. Welsh C. Russia, Ukraine, and Global Food Security: A One-Year Assessment. *Center for Strategic and International Studies*. URL: <https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-one-year-assessment>